

УДК 658.114:330.32(477.46)

**ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У МАЛЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО
УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ****Ускова Л.В., к.е.н.***E-mail: laruskova@rambler.ru**Черкаський державний технологічний університет*

В статті досліджуються проблеми залучення інвестиційних ресурсів в мале підприємництво в Черкаському регіоні, здійснюється оцінка інвестиційного клімату в області. Розглянуто підходи до залучення інвестицій в мале підприємництво країни та регіонів. Визначено проблеми функціонування малого підприємництва в Україні, виявлено пріоритетні шляхи їх вирішення шляхом розвитку інвестиційної діяльності. Крім того, було розглянуто особливості функціонування малого підприємництва на регіональному рівні на прикладі Черкаської області. Практичне значення отриманих результатів полягає в наданні рекомендації щодо залучення додаткових інвестицій в мале підприємництво регіону, які можуть використовувати як підприємці, так і органи державної влади. Важливість досліджень щодо малого підприємництва саме на регіональному рівні підтверджується закордонним досвідом та вітчизняними дослідженнями. Корисність отриманих висновків полягає в конкретизації сучасних проблем малого підприємництва та пошуку їх вирішення в цілому по Україні та на рівні регіону.

Ключові слова: інвестиції, регіон, мале підприємництво, малий бізнес, малі підприємства, Черкаська область

UDC 658.114:330.32(477.46)

**ATTRACTING INVESTMENTS IN SMALL BUSINESS OF UKRAINE
ON AN EXAMPLE OF CHERKASSY REGION****Uskova L.V., PhD in Economics***E-mail: laruskova@rambler.ru**Cherkasy State Technological University*

The article deals with the problems of investment attraction to small businesses in Cherkassy region, assesses the investment climate in the region. Approaches to attract investment in small businesses countries and regions were developed. The problems of functioning of small business in Ukraine revealed their solutions through the development of investment. It was also considered the peculiarities of small business at the regional level by the example of Cherkassy region. The practical significance of the results is provided by recommendations for additional investments in small businesses in the region that can be used as businesses and public authorities. The importance of research on small business at regional level is confirmed by the experience of foreign and domestic research. The usefulness of these findings is the specification of the modern problems of small business and finds their solution in Ukraine in general and at the regional level.

Keywords: investment, region, small business, small business, small business, Cherkassy region

Актуальність проблеми. Розвиток малого та середнього підприємництва - це необхідна умова переходу економіки на ринкові відносини, ефективної реструктуризації виробництва та підприємств, розв'язання проблем зайнятості, зростання рівня життя населення. Без розвитку малого підприємництва неможливо формування середнього класу, тобто неможливо створення надійного фундаменту демократичного суспільства. Малі та середні підприємства забезпечують гнучкість та стійкість економічної системи держави, наближають її до потреб конкретних споживачів, а водночас – виконують важливу соціальну роль, падаючи робочі місця та забезпечуючи джерело доходу для значних прошарків населення.

Вчасно отримані інвестиції можуть дати значний поштовх для розвитку конкретного підприємства, міста та регіону в цілому. Залучення інвестицій було і залишається одним із пріоритетних напрямків діяльності органів влади і це не випадково, адже саме інвестиції є основою економічного зростання, яке забезпечує підвищення темпів приросту обсягів виробництва, зниження енергоємності продукції, і, як результат, підвищення її конкурентоспроможності, зростання рівня оплати праці, зниження безробіття.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблему залучення інвестиційних ресурсів в економіку регіону та малий бізнес зокрема, досліджували багато провідних науковців: Г.М. Білоус, З.С. Варналій, В.А. Кредісов, С.В. Мочерний, В.О. Сизоненко, Л.П. Хмелевська, А.І. Мокій, О.Ф. Новікова, О.Ф. Ромашок, С.А. Романюк, О. Вітер, Р. Дацків, К. Козонак, В.М. Вакуленко, В.В. Мамонова, Ю.П. Шаров та інші.

Дослідження вітчизняних та закордонних вчених досить широко аналізують проблеми залучення інвестицій в мале підприємництво, проте не вирішеним залишається коло питань щодо регіональних аспектів інвестиційної діяльності пов'язаних з малим підприємництвом.

Метою роботи є дослідження інвестиційного потенціалу Черкаського регіону, зокрема в малому бізнесі, вивчення інвестиційних потреб, аналіз сучасної соціально-економічної ситуації в області, визначення проблем залучення інвестицій в мале підприємництво, пошук можливих шляхів їх вирішення.

Викладення основного матеріалу дослідження. Малий бізнес має найнижчі інвестиційні потреби, характеризується найшвидшим обігом капіталу. Комплекс фінансових механізмів підтримки малих підприємств за кордоном включає в себе:

- використання гарантійних фондів кредитування малих підприємств;
- страхування комерційних ризиків;
- пільгове кредитування та часткову компенсацію відсоткових ставок по кредитах;
- забезпечення спрощених режимів оподаткування та податкових пільг;
- надання фінансової підтримки інноваційної діяльності;
- компенсацію витрат на інформаційне обслуговування;
- компенсацію витрат на отримання патентів, захист авторських прав тощо;
- фінансування проектів, які здійснюють малі підприємства;
- надання обладнання в лізинг;
- франчайзинг;
- венчурне фінансування малих підприємств;
- підтримку створення кредитних союзів для малих підприємців;
- централізований бухгалтерський облік та комплексне надання ділових послуг малих підприємств;
- розвиток бізнес-центрів та бізнес-інкубаторів метою зменшення накладних витрат малих підприємств на підготовку та підвищення кваліфікації кадрів.

Залучення малих підприємств до виконання державних замовлень, участь у тендерах на їх отримання, можливість використання бюджетних коштів підприємствами державної форми власності є наступним кроком держави на шляху розвитку підприємництва в Україні. Відкритість процесу державних закупок, рівні конкурсні засади на конкурентній основі для участі в тендерах підприємств різних форм власності надають можливість розраховувати на кошти бюджетів різних рівнів, розширюють ринки збуту та кількість замовників для малих підприємств.

Слід відзначити, що суб'єктами підтримки виступають як держава, так і інші підприємства чи групи підприємств різних форм власності, а також громадські та галузеві асоціації та інші незалежні інституції.

Роль місцевих органів влади в інвестиційному процесі визначається їх власними та делегованими повноваженнями. Основними критеріями

оцінки інвестиційної діяльності на території області, визначення ступеня підтримки та співучасті в реалізації інвестиційних проектів для місцевих органів виконавчої влади є:

- соціальні наслідки реалізації інвестиційного проекту (зміна кількості робочих місць, рівня доходів населення, надходжень до бюджетів всіх рівнів, соціальної інфраструктури);
- екологічні наслідки реалізації інвестиційного проекту;
- рівень доданої вартості продукції [1].

Ініціатором інвестиційного проекту виступає власник майна чи капіталу, або третя особа, яка має відповідні повноваження від власника. Складовою інвестиційного процесу є інформація про інтереси інвестора, реципієнта, умови та обґрунтованість успішної реалізації проекту.

Місцеві органи влади відіграють роль постачальника інформації та регулятора інвестиційного процесу.

Фактори, які впливають на прийняття рішення інвестором, відомі та практично незмінні. Це, насамперед, загальнодержавний сприятливий інвестиційний клімат, підвищення інвестиційної активності та умови, на які можуть впливати місцеві органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування (надалі - місцеві органи влади). При прийнятті рішення щодо інвестування інвестор враховує:

- соціально-політичну стабільність у регіоні;
- ставлення до інвесторів місцевих органів влади, їх готовність створювати прийнятні умови для інвесторів;
- відсутність бюрократичних бар'єрів;
- наявність привабливого інвестиційного проекту;
- територіальне розміщення об'єкта інвестування;
- легкість доступу до сировини та робочої сили;
- наявність розвинутої транспортної інфраструктури;
- забезпеченість об'єкта інженерними комунікаціями;
- наявність розвинутої системи сучасних видів зв'язку;
- наявність робочої сили, яка не потребує спеціальної підготовки;
- сприятливість екологічної ситуації;
- конкурентоспроможність товарів та послуг, які вироблятиме та надаватиме об'єкт інвестування.

Загальний обсяг сукупного капіталу нерезидентів в області у вигляді прямих іноземних інвестицій становить – 106,7 млн. дол. США. На одного

жителя області припадає 78 дол. США. У рейтингу регіонів України по залученню іноземного капіталу Черкаська область займає 16 місце [2].

Одним із головних стратегічних напрямків діяльності є пошук нових джерел залучення інвестицій. В області використовуються такі традиційні джерела фінансування, як власні кошти підприємств, банківські кредити та прямі іноземні інвестиції юридичних та фізичних осіб. Підґрунтям для подальшого розпитку можуть стати міжнародні грантові програми, які успішно працюють в Україні. Необхідно навчитися працювати і з таким джерелом інвестування як міжнародна технічна допомога.

Ще один стратегічний напрямок розвитку інвестиційної діяльності - вдосконалення інформаційного механізму залучення інвестицій з метою формування інвестиційного іміджу регіону, зокрема:

- особисті контакти керівництва області з інвесторами; проведення презентації області на різного роду форумах, виставках;
- розміщення інформації про потенціал регіону в системі
- Інтернет;
- видання рекламних матеріалів, різного роду каталогів та їх поширення серед потенційних інвесторів [3].

Збільшення обсягів інвестицій в економіку регіону значним чином залежить від об'єктивності у визначенні потенціалу та пріоритетів кожної території, якості формування інвестиційних пропозицій, зокрема інвестиційних проектів, реєстрів вільних земельних ділянок та об'єктів нерухомості, що можуть бути використані для реалізації інвестиційних проектів, їх інформаційного супроводження [4].

Черкащина посідає 16-те місце серед областей України за обсягом прямих іноземних інвестицій та 14-те місце за показником інвестиційної привабливості. Це середній показник, який говорить про потенційні можливості регіону та стимулює до додаткових пошуків та методичних розробок.

Черкащина - центральний регіон, який має транзитні ознаки. Його наближеність до столиці України з одного боку, посилює його привабливість (короткий термін доставки товарів, більш швидке розповсюдження технологій та прискорений фінансовий та товарообіг). З другого боку, наближеність до центру сприяє відтоку трудових, інтелектуальних та адміністративних ресурсів.

Багата на чорноземний ґрунт Черкащина має великий потенціал у розвитку сільського господарства (тваринництва, зернового господарства та ін.), яке є одним з основних напрямків розвитку України.

В Черкаському регіоні розташовані значні запаси сировини для розвитку хімічної промисловості, а потужності вже існуючих на території області заводів дозволяють експериментувати, виробляти хімічну продукцію, здійснювати винаходи, впроваджувати нові технології тощо.

Для транспортування виробленої продукції існують залізничний транспорт та водний шлях сполучення з багатьма регіонами України.

Крім ознак привабливості існують і певні ризики (криміногенний, соціально-демографічний та екологічний) та потенціали (господарський, природно-сировинний, споживчий, інноваційний) [5]. За сумою перелічених ознак Черкащина не має серйозних вад, а, навпаки, має відповідні переваги серед інших регіонів України.

В регіональному розрізі найбільша питома вага малих підприємств, що здійснювали валові капітальні інвестиції у м. Києві (19% під загальною кількістю таких підприємств по Україні). Найменша питома вага - в Тернопільській області (1,2%).

Однак, порівняння по кожному регіону питомої ваги кількості малих підприємств, що здійснювали капітальні інвестиції, із загальною кількістю малих підприємств регіону дало дещо інші результати.

За цим показником найбільше капітальних інвестицій здійснюють малі підприємства м. Севастополя (33,2% від загальної кількості малих підприємств міста); Миколаївської області (до 26,2%); Вінницької та Хмельницької областей (по 25% відповідно). Найнижчий відсоток таких малих підприємств у Донецькій області (11,0%); Закарпатській (15,2%); Черкаській та Чернівецькій областях (17,5% та 17,7% відповідно).

За основними видами економічної діяльності найбільша питома вага малих підприємств, що здійснювали валові капітальні інвестиції, у загальній кількості таких підприємств по Україні припадає на оптову та роздрібну торгівлю (27,5%); операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам (22,3%) промисловість (17%, в тому числі обробна 93,9%) та будівництво (11,3%).

За загальними сумами валових капітальних інвестицій лідирують такі основні види економічної діяльності, як операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам (36,3%); оптова та роздрібна торгівля (16,6%); промисловість (15,5%, у тому числі обробна 91,9%); будівництво (9,4%).

В розрахунку на одного зайнятого працівника на малих підприємствах України припадає 1161,9 дол. США. (для порівняння: в цілому в економіку України па одного мешканця припадає 192 долари прямих іноземних інвестицій) [6].

Найбільше прямих інвестицій із загальної суми, вкладеної у малі підприємства, припадає на малі підприємства м. Києва (46,9%). Далі з великим відривом ідуть регіони: Дніпропетровська область (12,2%), Одеська (7,5%), Харківська (4,9%), Луганська (3,4%), Львівська (2,7%), Закарпатська (2,3%) області. Найменша, сума прямих іноземних інвестицій припадає на Рівненську (0,2%) та Хмельницьку (0,3%) області.

Прямі іноземні інвестиції надійшли до більш як 200 підприємств області. Зосереджені вони переважно па підприємствах м. Черкаси (37%) та Черкаського району (26%), Звенигородського (8%), Жашківського (6%), міст Канева та Умані (по 4%). Зовсім не надходило іноземних інвестицій у підприємства Катеринопільського, Лисянського та Христинівського районів.

Зважаючи на те, що питома вага збиткових підприємств як в Україні (33%), так і в області (27,5%) залишається досить високою, для технічного переоснащення підприємств, впровадження інноваційних енергозберігаючих технологій необхідно впроваджувати нові механізми нарощування обсягів додаткових коштів для подальшого розвитку підприємств [2].

Найбільш актуальна для малого бізнесу є податкова проблема. Оподаткування малого та середнього бізнесу в Україні є неприйнятно високим. Світовий досвід свідчить, що пільгове оподаткування малих підприємств виправдане і з економічної, і з соціальної точки зору. Причому у світі поширена практика повного звільнення від оподаткування на досить тривалий час новостворених малих підприємств [7].

На сьогодні реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності вже не є головною перешкодою для новостворюваних підприємств. Проте вже після отримання реєстраційного свідоцтва підприємці вимушені проходити чисельні післяреєстраційні процедури. В результаті в багатьох випадках на невиправдано тривалий термін гальмується початок діяльності нових підприємств, провокуються річного роду зловживання, хабарництво.

Для залучення інвесторів перш за все необхідно забезпечити стабільні нормативно-правові умови, утвердження ефективної системи

захисту та страхування малого підприємництва, упорядкування механізмів оподаткування, обліку та звітності, інвестування та кредитного обслуговування малого бізнесу.

Потрібно створити такі умови, які забезпечили б відчутний прорив у розвитку підприємництва, щорічне створення у найближчій перспективі не менше як 100 тисяч суб'єктів малого бізнесу з мільйоном робочих місць.

Додатковим засобом пошуку інвесторів є організація зустрічей з представниками дипломатичних місій та ділових кіл іноземних держав під час їх візитів до Черкаської області. Проведення презентацій інвестиційних проектів, надання інформації щодо підтримки даних проектів з боку місцевих органів влади, підготовка, виготовлення та систематичне оновлення інвестиційного паспорту області, презентаційних матеріалів з конкретними інвестиційними пропозиціями призведе до створення позитивної іміджу регіону та сприятиме поширенню інформації про інвестиційні можливості області [8].

Висновки. Подальший розвиток міжрегіонального співробітництва, який здійснюється шляхом укладання угод про співробітництво з відповідними адміністративними одиницями країн світу, створить механізм розповсюдження інформації про область, суб'єкти підприємницької діяльності та їх інвестиційних пропозицій, ініціює пошук партнерів у виробничій кооперації і потенційних інвесторів за сприяння іноземного суб'єкта угоди.

Таким чином, залучення інвестиційних ресурсів у розвиток малого бізнесу регіону є невід'ємною складовою для виходу економіки країни на якісно новий рівень, розвитку ринкових відносин в Україні, що сприяє наповненню державного бюджету, розвитку економічних зв'язків, що, в кінцевому рахунку призведе до покращенню рівня життя населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Варналій З. С., Мокій А. І., Новікова О. Ф., Романюк О. Ф., Романюк С. Л. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально- економічного розвитку: Монографія / Національний ін-т стратегічних досліджень / З.С. Варналій (ред.). - К.: Знання України, 2005. - 498с.
2. Україна в цифрах у 2005 році. Державний комітет статистики України / За ред. Осауленка, Київ, вид-во «Консультант», 2006

3. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. - К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. - 277 с.
4. Дрига С. Г. Мале підприємництво України: становлення, механізми управління та підтримки: монографія //К.: ТОВ «ДКС центр. – 2009.
5. Пашута М. Мале підприємництво та інновації як фактори зростання економіки //Економіст: наук. журнал. – 2004. – №. 1. – С. 50-56.
6. Цегелик Г. Г., КВИК М. Я. Державна підтримка розвитку малого підприємництва в Україні //Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2010. – Т. 2. – №. 1. – С. 84-89.
7. Шабранська Н. Мале підприємництво в системі економіки//Персонал. – 2006. – №. 5. – С. 40-43.
8. Малий бізнес та підприємництво Навч. посіб. //Л.І. Воротіна, В.С. Воротін, Л.А. Мартинюк, Т.В. Черняк. - К.: Вид-во Європ. ун-ту,2002.-307 с.